
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

אמנות עתיקה א': הייצוג התמוני במזרח התיכון הקדום
3000-300 לפני הספירה בקירוב) - 5310

תאריך עדכון אחרון 09-09-2024

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 3

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: תולדות האמנות

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): פרופ' רינה טלגם

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: tallay.ornan@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: בתיאום מראש

מורי הקורס:
פרופ רינה טלגם,
מר רועי פורת

תאור כללי של הקורס:

סקירה כללית של תולדות האומנות העתיקה למן ציורי המערות מתקופת האבן העליונה באירופה, דרך תרבויות המזרח התיכון הקדום שפרחו באזור הפרת והחידקל במסופוטמיה (עיראק המודרנית) ובעמק הנילוס במצרים ועד לתרבויות של יוון בתקופת הברונזה. האומנות של אזורים אלו תיבחן באמצעות חפצי אומנות ואדריכלות נבחרים ומרכזיים הכוללים תבליטים, ציורי קיר, פרטים אדריכליים, פסלים, פסלונים, לוחות חמר מעוטרים, חותמות, תכשיטים וציורים על כלי חרס.

מטרות הקורס:

להנחיל לתלמידים את עקרונות הייצוג החזותי הקדום תוך דגש על שונותו מתפישות האמנות בעולם המודרני המערבי. לספק אמצעים מתודולוגיים ראשוניים ל'קריאה' נכונה של הייצוגים העתיקים ולהבנתם בהקשרם התרבותי-היסטורי. ולהמחיש, כאשר מתאים, את ההשפעה של אומנות המזרח התיכון הקדום על האומנות היוונית.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

התלמידים יהיו מסוגלים לזהות יצירות אומנות מרכזיות ולהכיר את המאפיינים הכלליים של הייצוגים החזותיים של התרבויות הנסקרות. להבין את תפקידה של האומנות העתיקה, ובמידת מה לסווג חפצים נושאי דגמי ומוטיבים לתרבויות השונות של המזרח הקדום בהתאם לתקופותיהן.

דרישות נוכחות (%) :
90%

שיטת ההוראה בקורס: הוראה פרונטלית בליווי מצגות והדרכה נלווית שבועית שתינתן ע"י גב' תמר כהן

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

השיעורים ילוו בהדרכות שבועיות. להלן פירוט הנושאים אשר ידונו בקורס:

1. האמנות הכותלית והאמנות הניידת בתקופת הפליאולית העליון באירופה
2. קברים ומקדשים במצרים: התקופה הארכאית ותקופת הממלכה הקדומה, שושלות 0-3
3. עקרונות הייצוג האמנותי במצרים. פסלים ותבליטים בתקופת הממלכה הקדומה במצרים, שושלות 4-6
4. פרעונים ובנות זוגם, אנשי-חצר ופשוטי-עם, קברי אצילים וקבורת מלכים: מצרים בתקופת הממלכה התיכונה
5. מבט החוצה וראשית הנרטיב התמוני: מצרים בתקופת הממלכה החדשה (חלק א')
6. מהפכת האומנות של תקופת עמרנה: מצרים בתקופת הממלכה החדשה (חלק ב')
7. האמנות השומרית הקדומה בראשית כינון של הערים בדרום עיראק

8. תיאורי מאמינים, קבורת מלכים, והצגת סיפור המלחמה: האומנות השומרית בתקופת השושלות הקדומות
9. עוצמת השלטון והשאיפה להאדרת השליט במסופוטמיה: האמנות האכדית והמענה השומרי בסוף האלף השלישי לפנה"ס
10. האמנות המסופוטמית בימי חמורבי בתקופה הבבלית הקדומה; אלים וסמליהם בימי המלכים הכשים במחצית השנייה של האלף השני לפנה"ס
11. אמנות בעידן אימפריאלי: הייצוג החזותי בתקופה האשורית החדשה ובתקופה הבבלית החדשה
12. האמנות הקיקלאדית והאמנות המינואית בכרתים.
13. האמנות של היבשת היוונית בתקופת הברונזה המאוחרת (התרבות המיקנית)
14. מבוא למיתולוגיה יוונית

חומר חובה לקריאה:

- אורנן ט' תשס"ג, על הנראה ועל הנכתב – ממצא חזותי ועדויות כתובות אודות חומבא ופר השמיים, ארץ ישראל כ"ז, מחקרים בדיעת הארץ ועתיקותיה, ספר ח' ומ' תדמור, ירושלים, עמ' 18-32.
- גרינץ י' מ' 1975, סיפורים, מזמורים, משלים מספרות מצרים העתיקה, ירושלים.
- ישראלי ש' תשס"ה, המיתולוגיה המצרית (סדרת מיתוסים), תל אביב
- ציפר ע' תשס"ג, מה קרה בסוכת הגפנים – עיון מחודש בתבליט משתה הגן של אשורבניפל, ארץ ישראל כ"ז, מחקרים בדיעת הארץ ועתיקותיה, ספר ח' ומ' תדמור, ירושלים, עמ' 211-204
- Aldred C. 1980, *Egyptian Art*, London
- Allen J. et al 1999, *Egyptian Art in the Age of the Pyramids*, The Metropolitan Museum of Art, New York.
- Aruz J. ed. 2003, *Art of the First Cities: The Third Millennium B.C. from the Mediterranean to the Indus* (The Metropolitan Museum of Art), New York.
- עמודים לקריאה ימסרו בשיעורים/הדרכות
- Aruz J. et al. eds. 2008, *Beyond Babylon: Art, Trade, and Diplomacy in the Second Millennium B.C* (The metropolitan Museum of Art), New Haven and London.
- עמודים לקריאה ימסרו בשיעורים/הדרכות
- Aruz J. et al. eds. 2014, *Assyria to Iberia at the Dawn of the Classical Age* (The Metropolitan Museum of Art), New Haven and London, 52-74.
- Collon D. 1987, *First Impressions, Cylinder Seals in the Ancient Near East*, London.
- עמודים לקריאה ימסרו בשיעורים/הדרכות
- Collon D. 1995, *Ancient Near Eastern Art*, London.
- Collon D. 2005, *The Queen of the Night* (British Museum Objects in Focus), London.
- Faulkner R.O 1989, *The Ancient Egyptian Book of the Dead*, London
- Ornan T. 2005, *The Triumph of the Symbol, Pictorial Representation of Deities in Mesopotamia and the Biblical Image Ban* (OBO 213), Fribourg and Göttingen
- Ornan T. 2010, *Divine Love: Nana, Ningal and their Entourage on a Clay Plaque*, in W. Horowitz, U. Gabbay, F. Vukosavović eds., *A Woman of Valor: Jerusalem Ancient Near Eastern Studies in Honor of Joan Goodnick Westenholz*, Madrid, 115-39.
- Reade J. 1998, *Assyrian Sculpture*, London.
- Suter C. E. 2000, *Gudea's Temple Buildings, The Representations of an Early Mesopotamian Ruler in Text and Image*, Groningen.
- ימסרו לקריאה עמודים בשיעורים/הדרכות
- Zettler R.L. & Horne L. eds., 1998, *Treasures from the Royal Tombs of Ur* (University

of Pennsylvania Museum), Philadelphia. עמודים
Wren L.H. & Wren D.J. 1988, *Perspectives on Western Art; Source Documents and Readings from the Ancient Near East through the Middle Ages*, New York.
עמודים לקריאה ימסרו בהדרכות

חומר לקריאה נוספת:

A. J. Lawson, *Painted Caves; Palaeolithic Rock Art in Western Europe*, Oxford, 2012.
R. Bardley, *Image and Audience: Rethinking Prehistoric Art*, Oxford, 2009.
J.-M. Chauvet, E. Brunel Deschamps and C. Hillaire, *Chauvet Cave; The Discovery of the World's Oldest Paintings*, London, 2001.

בן-תור ד' 1989, החרפושית, ראי לתרבות מצרים הקדומה (מוזיאון ישראל, קטלוג מס' 303), ירושלים.
בן-תור ד' 1997, המצרים הקדמונים בני האלמוות, אמנות מצרית עתיקה מאוסף אברהם גוטרמן (מוזיאון ישראל, קטלוג מס' 398), ירושלים.
גבאי א' ווייס ת' תשס"ג, המיתולוגיה הבבלית (סדרת מיתוסים), תל אביב.
הורוויץ א' תשס"ח, דיוקנו של האל המסופוטמי, בתוך מ' קיסטר ואחרים (עורכים), אלי קדם, הפוליתאיזם בארץ ישראל ושכנותיה מן האלף השני לפסה"נ ועד לתקופה המוסלמית, ירושלים, 1-33.
שפרה ש' תשס"ח, המלים ככישוף והכישוף שבמלים, שיחות על ספרות המזרח הקדום, ירושלים.
שפרה ש' וקליין י' תשנ"ז, בימים הרחוקים ההם, אנתולוגיה משירת המזרח הקדמון, תל אביב.
Baines J. and Málek J. 1980, *Atlas of Ancient Egypt*, Oxford.
Black J. & Green A. 1992, *Gods, Demons and Symbols of Ancient Mesopotamia, An Illustrated Dictionary*, London.
Frankfort H. 1996, *The Art and Architecture of the Ancient Orient* (revised 5th edition with supplementary notes and additional bibliography and abbreviations by Michael Roaf & Donald Matthews), New Haven.
Kuhrt A. 1995, *The Ancient Near East, c. 3000-330 BC. I-II*, London and New York (paperback edition 1997).
Roaf M. 1990, *Cultural Atlas of Mesopotamia and the Ancient Near East*, New York & Oxford.
Robins, G., 1997, *The Art of Ancient Egypt*, Cambridge, Mass.
Sasson J. M. et al. eds. 1995, *Civilizations of the Ancient Near East (CANE) I-IV*, New York.
D. Preziosi and L.A. Hitchcock, *Aegean Art and Architecture*, Oxford, 1999.

מרכיבי הציון הסופי:

השתתפות פעילה / עבודת צוות 10 %
מטלות הגשה במהלך הסמסטר: תרגילים / עבודות / מבדקים / דוחות / פורום / סימולציה ואחרות 70 %
מבחני אמצע 20 %

מידע נוסף / הערות: